

Justis- og politidepartementet,
Kriminalomsorgsavdelingen,
Postboks 8005 Dep,
0030 Oslo

Oslo, mandag, 27. februar 2012
Vår ref.: 894/MMA
Må alltid oppgis.

Høringsforslag om endringer i straffegjennomføringsloven mv. (kriminalomsorgens ansvar for å ivareta barn som pårørende av domfelte/innsatte mv.)

Det vises til høringsbrev av 17.11.2011 med utsatt frist for uttalelse til 27.02.2012. Juss-Buss takker for tilliten som høringsinstans.

1. Innledning

Juss-Buss er en frivillig rettshjelpsorganisasjon drevet av studenter tilknyttet Universitetet i Oslo. Juss-Buss har over 50 saksmottak i fengsel hvert år og tar årlig i mot ca. 530 henvendelser vedrørende fengselsrett og straffegjennomføring. Gjennom vår praksis har vi opparbeidet oss bred erfaring på området.

På bakgrunn av dette vil fengselsgruppa på Juss-Buss komme med noen bemerkninger til høringsbrevets punkt 4, da det er dette området vår erfaring knytter seg til.

2. Straffegjennomføring med elektronisk soning – straffegjennomføringslovens § 16 annet ledd.

2.1. Justisdepartementets forslag til endringer

Etter Departementets vurdering er det et behov for å utvide § 16 annet ledd slik at bestemmelsen omfatter en større gruppe innsatte. Departementet foreslår å gi domfelte som er idømt en ubetinget fengselsstraff på under fire måneder, muligheten til å gjennomføre fengselsstraff med elektronisk kontroll, selv om dommen inneholder en betinget del. Deretter foreslår departementet å fjerne vilkåret om at domfelte må kvalifisere til prøveløslatelse før endt tid for å gjennomføre soning med elektronisk kontroll.

2.2. Generelle bemerkninger

Elektronisk soning er en straffegjennomføringsform som gjør det mulig for domfelte å sone straffen hjemme. Formålet bak elektronisk soning som straffegjennomføringsform er å øke soningskvaliteten ved å gi domfelte muligheten til å ivareta sine sosiale og økonomiske forpliktelser, og dermed bidra til å redusere tilbakefall til ny kriminalitet. Når man idømmes en fengselsstraff, oppstår ofte utilsiktede bivirkninger i forbindelse med gjennomføringen av straffen. Dette er for eksempel tap av jobb, avbrutt utdanning og mislighold av låneforpliktelser. Sett i sammenheng med statistikken, som viser en klar

overrepresentasjon av personer med levekårsproblemer blant de som begår lovbrudd, er det klart at dette ikke er i tråd med målsettingen om kriminalomsorgen som et rehabiliterende institutt.

Juss-Buss stiller seg positiv til at det åpnes opp for mer bruk av alternative straffegjennomføringsformer som er mer normaliserende enn den ordinære fengselsstraffen. Vi mener at en ansvarliggjørende soningsform i hverdagslige omgivelser minsker risikoen for passivitet, institusjonalisering og kriminalisering. Vi opplever at denne soningsformen er mer hensiktsmessig fordi den opprettholder kontakten med det samfunnet den straffedømte skal tilbake til etter soning. Dette gjelder både for de som er idømt korte dommer og som kan gjennomføre straffen i sin helhet på denne måten, men også for dem som allerede har sonet en del av straffen i fengsel fordi en gradvis tilbakeføring til samfunnet øker forutsetningene for å lykkes. Ansvarliggjøring som middel for å gjøre domfelte rustet til å takle et liv uten kriminalitet, er også vektlagt i stortingsmelding nr. 37 ”*Straff som virker*”.

Det må presiseres at elektronisk soning oppleves som en straff for den domfelte. Selv om domfelte ikke oppholder seg i en av kriminalomsorgens institusjoner, foregår soningen på strenge betingelser, i form av krav til fast bopel, full dags sysselsetting og forbud mot rusmidler og andre medikamenter. I tillegg kommer ytterligere individuelt fastsatte vilkår. Man er også underlagt nøye oppfølging og kontroll, og det skal lite til for å tilbakeføres til fengsel. Juss-Buss mener derfor at en utvidelse av denne soningsformen ikke går på bekostning av alminnelig rettsoppfatning.

2.3. Forslaget om at bare den ubetingede fengselsstraffen ikke må overstige fire måneder

Departementet foreslår at bestemmelsen endres slik at det bare er den ubetingede fengselsstraffen som ikke må overstige fire måneder. Etter straffegjennomføringsloven § 16 annet ledd oppstilles det som vilkår for å kunne gjennomføre straff utenfor fengsel at det må være ”*hensiktsmessig for å sikre en positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet*”. Dette betyr at kriminalomsorgen må foreta en hensiktsmessighetsvurdering før domfelte eventuelt kan overføres til straffegjennomføring med elektronisk kontroll. De som i dag blir idømt en straff med en ubetinget del på én måned og en betinget del på fire måneder kan etter bestemmelsens nåværende ordlyd ikke vurderes for elektronisk soning, selv om dette ville sikret dem den positive utviklingen det her vises til. Derimot vil de som idømmes ubetingede straffer på opptil fire måneder kunne vurderes. At det ikke gjøres forskjell på betingede og ubetingede dommer i sammenhengen, resulterer i en lite hensiktsmessig forskjellsbehandling. Realiteten er at de i førstnevnte tilfelle i utgangspunktet bare skal tilbringe én måned i fengsel mot sistnevnte gruppes utgangspunkt, som er fire måneder fengselsstraff. Juss-Buss mener derfor at dagens rettstilstanden slår uheldig ut for de som er idømt betingede dommer. Dette kan få slike velferdsmessig negative virkninger som følger av at hverdagen avbrytes av en fengselsstraff, slik det vises til i de generelle bemerkninger under punkt 2.1.1.

Juss-Buss slutter seg derfor til Departementets vurdering om å endre bestemmelsen, slik at det skilles mellom ubetinget og betinget fengselsstraff.

2.4. Forslaget om å endre uttrykket ”prøveløslatelse” til ”løslatelse”

Kvalifisering til prøveløslatelse er en betingelse for elektronisk soning slik § 16 annet ledd lyder i dag. Dermed er det bare de som er idømt straffer på over 74 dager som kan få innvilget elektronisk soning. De som er idømt kortere straffer kan derimot ikke vurderes for denne formen for straffegjennomføring. Innsatte med korte straffer vil med endringene få mulighet til å få en gradvis overgang fra fengsel til frihet, i motsetning til hva dagens rettstilstand åpner for. De foreslåtte endringene er følgende gunstige hensett til formålet bak elektronisk soning som straffegjennomføringsform.

Juss-Buss er enig med Departementets vurdering om at elektronisk soning vil være særlig egnet nettopp for domfelte som ikke kvalifiserer til prøveløslatelse, og er derfor positive til forslaget om å erstatte uttrykket ”prøveløslatelse” til ”løslatelse”.

3. Forslag til ytterligere endringer

3.1. Unntak for særlige tilfeller

Etter gjeldende rett må innsatte for det første oppfylle visse grunnvilkår. Oppfyllelse av disse er en forutsetning før kriminalomsorgen kan vurdere elektronisk soning. Det er per i dag ikke rom for å ta hensyn til særlige tilfeller i vurderingen under grunnvilkårene. Kriminalomsorgen kan, i tillegg til de absolutte vilkårene, fastsette særlige vilkår etter straffegjennomføringsloven § 16 fjerde ledd dersom det fremstår som nødvendig etter en sikkerhetsvurdering

Juss-Buss erfarer at grunnvilkårene i visse tilfeller setter en urimelig begrensning for innsatte som kan være egnet til straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Det kan være snakk om innsatte som er i en spesielt sårbar situasjon på grunn av familiære eller andre årsaker som gjør at straffegjennomføring i fengsel rammer dem uforholdsmessig hardt. Juss-Buss ønsker at lovteksten åpner for en mer fleksibel vurdering, og foreslår derfor at det opprettes et unntak til grunnvilkårene for særlige tilfeller. Dette vil gi kriminalomsorgen en mulighet til å foreta en helhetlig vurdering av innsatte som ikke oppfyller de vilkårene i straffegjennomføringsloven § 16, men som likevel er egnet for denne formen for straffegjennomføring.

Kriminalomsorgen har som nevnt bred adgang til å føre kontroll med de som soner elektronisk ved fastsetting av særlige vilkår. Etter Juss-Buss' mening gjør dette at unntak for spesielle tilfeller ikke vil gå på bekostning av forsvarligheten. Dette vil sikre at flere innsatte som er egnet til denne soningsformen får mulighet til å sone utenfor fengsel med elektronisk kontroll.

3.2. Geografisk utvidelse

Ordningen med elektronisk soning ble innført i seks fylker som et prøveprosjekt i 2008. Senere har det blitt utvidet til fire nye fylker. De fortløpende evalueringene som så langt har vært foretatt, viser at ordningen er vellykket. Det samme gjelder for andre land som har innført ordningen. Sverige innførte en variant av denne allerede i 1994, og har gode erfaringer. Det kommer frem i en rapport av

Brottsförebyggandet rådet, "Utökad användning av elektronisk fotboja inom kriminalvården", som omhandler elektronisk soning i Sverige, at tilbakefallsprosenten er lavere blant de som tilbakeføres til samfunnet med elektronisk soning enn de som tilbakeføres direkte fra fengsel. I tillegg viser resultatene i rapportene en forbedring i de domfeltes sosiale situasjon i etterkant av soningen, særlig i tilknytning til sysselsetting og forsørgning.

Alle innsatte bør få like muligheter til å ivareta sine sosiale og økonomiske forpliktelser, hvilket fylke man bor i bør ikke være avgjørende. Juss-Buss mener derfor at ordningen med elektronisk soning bør utvides til de resterende fylkene.

3.3.Endring av ordlyden

Juss-Buss mener at ordlyden i straffegjennomføringsloven § 16 andre ledd første punktum er uheldig formulert. Lovteksten er vanskelig å forstå og kan virke forvirrende. Vi mener at en klar og tydelig ordlyd er av stor betydning for ivaretagelse av rettssikkerhet, og at dette er nødvendig for at den enkelte skal kunne holde seg orientert om sine rettigheter.

Juss-Buss etterlyser med dette en enklere lovtekst.

Eventuelle spørsmål kan rettes til Mayo Akhtar, som kan nås på telefonnummer 22 84 29 10 alle hverdager mellom kl 10:00 og 15:00, unntatt torsdager.

Med vennlig hilsen
for Juss-Buss, ved fengselsgruppa,

Ragnhild Mortiz-Olsen Torunn H. Brunsvik

Ragnhild Mortiz-Olsen

Torunn Hoem Brunsvik

Mette W. Nagy

Mette Wickstrøm Nagy

Astrid Nilsen Ervik

for Mayo Akhtar

Astrid Nilsen Ervik

Astrid Nilsen Ervik